

UNIVERSITATEA DIN BUCURESTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE BAPTISTĂ

CURS DE FILOSOFIA RELIGIEI

An universitar 2009-2010

SEMESTRUL II

Profesor: Lect. Dr. Octavian D. Baban

CURS DE FILOSOFIA RELIGIEI

An universitar 2009-2010

Semestrul II

Cuprins:

- I. Introducere în filosofia religiilor**
- II. Întrebări ridicate cu privire la credința în Dumnezeu**
- III. Tipuri de gândire religioasă**
- IV. Comunicarea (problemele de limbaj)**
- V. Teodiceea**

FILOSOFIA RELIGIEI

I. Introducere in filosofia religiei

Premize:

Ce studiază filosofia religiei?

Care este legătura între filosofia religiei și istoria religiei?

Care este legătura între filosofia religiei și teologie?

Filosofia religiei începe să fie o disciplină de sine stătătoare în secolul al XIX și are ca obiect de studiu examinarea cunoașterii religioase, a pretențiilor de adevăr din credințele religioase. Filosofia religiei se ocupă cu evaluarea posibilităților de cunoaștere a adevărului într-o religie, cugeta cu mijloace filosofice în contextul datelor religiilor.

Întrebările fundamentale ale filosofiei privesc natura și destinul existenței umane (*Cine suntem? Încotro mergem?*), iar cele ale filosofiei religiei includ și cele privitoare la existența și semnificația existenței lui Dumnezeu (*Există Dumnezeu? Cum pot afla lucrul acesta? Cum ia El legătura cu mine? În ce fel sunt afectat de existența lui Dumnezeu?*). Astfel, filosofia religiei poate fi privită ca o ramură a filosofiei.

Filosofia religiei este însă și un studiu religios, deoarece ea reflectează asupra religiei, în general. Demersul religios nu este unul deplin imersat în caracteristicile unei religii, deoarece gânditorul rămâne oarecum deasupra religiilor, încercând să le privească în ansamblu, în general, nu din interiorul uneia. Adevărul este, totuși, că nu există obiectivitate deplină. De aceea, și cursul prezent va privi la filosofia religiei de pe o poziție informată creștin și asumată ca atare. De aici, o anume nuanță apologetică a filosofiei religiei.

Resursele filosofiei religiei

Începuturile filosofiei religiei în sec. XIX, se leagă de gândirea lui Kant, Schopenhauer, Ludwig Feuerbach, Schleiermacher, Nietzsche, precum și de gânditorii marxiști Marx și Engels (relativizarea).

Secolul XIX, este secolul marilor ideologii, a reformei gândirii ca reflectare asupra esenței; Este un secol foarte efervescent, în care au loc mari evanghelizări, lansări de ideologii majore, mari reflecții teologice, mari mișcări de eliberare socială și națională. Starea de stabilitate creată în Europa a fost afectată de Primul Război Mondial, iar „pacea îndelungată” avea să fie cauza a unor sisteme de gândire în filosofie și în știință în această perioadă.

Sec. XIX pare foarte sigur de sine, genera ideea „*înțeleg totul*” iar sfârșitul său, un sfârșit de *belle époque* sugera că „*nu se poate merge mai departe*”. Cu toate acestea la orizont erau revoluții: noutățile fizicii cuantice, teoria relativității, studiul geneticii, mari paradigme.

Diferit de sec. XIX, în post-modernism nu există teorii globale, cel puțin la o privire superficială.

Post-modernismul are o gândire fărâmițată, diversificată, relativă, dar paradoxal ideologia sa oferă o concepție globală. Nu recunoaște adevărul absolut, în concepția sa nici o filosofie nu este dominantă, nici o religie nu are statut unic. Post-modernismul este ca un mozaic, ca o colecție de păreri, tocmai această fărâmițare conducând la globalizare a concepției relative și fărâmițată asupra lumii.

Dacă în evoluționism era evident faptul că rezistă cel mai tare, într-o gândire de tip postmodern toți trebuie să supraviețuiască, pentru că toți sunt o reflecție a divinității. Post-modernismul respinge adevărul absolut și tinde să fie panteist, o concepție în care Dumnezeu există și se arată în diferite forme.

Scurta istorie a gândirii filosofice

I. Kant și G.W. F. Hegel au studiat cu precădere lumea ideilor și a conceptelor și legătura lor cu realitatea, așa cum este ea percepută și conceptualizată de om. Perspectiva lor a încurajat o evaluare interesantă a religiei, pusă în lumină de Ludwig Feuerbach. Potrivit lui, religia are o determinare subiectivă, umană, și reflectă continuarea experienței în familie. Omul matur își

dorește existența unui Tată perfect, ceresc, care să îi susțină obiectiv existența sa proprie, pe pământ, așa după cum și în copilărie avea nevoie de autoritatea și inima părinților. Religia este o proiectare metaforică „în ceruri” a unei nevoi a copilăriei. Asemeni lui Freud, Feuerbach considera că experiența din copilărie se prelungește și la maturitate.

În cadrul unei religii noi ne cunoaștem mai mult pe noi și gândirea noastră.

Hegel considera ca obiect al religiei pe Dumnezeu și ce decurge din natura Sa.

Nae Ionescu face o cercetare pură și simplă a religiei din punct de vedere filosofic, filosofia religiei fiind „filosofia noastră asupra religiei”.

Se pune problema cu ce autoritate cercetăm religia? Cu autoritatea cunoscătorului, gândind independent de religie și folosind propria gândire.

Nu exista cercetare filosofica în general, ci doar a unui filosof.

Alexandru Suciuc - definește structura religiei, face un raport între religie și știință, analizează problemele sacrului, face delimitări și corelații între teologie (ca interpretare a textelor) și filosofie. Tratează conceptul de Dumnezeu legat de apologetică (posibilitatea de cunoaștere a lui Dumnezeu, modul cum putem cunoaște, atributele Lui).

Resursele filosofiei religiei:

- Gândirea filosofilor
- Studiul religiilor
- Studiul teologiei
- Mărturiile Bisericii și a școlilor de teologie(părinții Bisericii, crezurile)

Teme:

- Cunoașterea de Dumnezeu
- Experiențele religioase, interpretări.
- Limbajul religios.

Definirea religiei și a filosofiei

Religia a avut parte de numeroase definiții de-a lungul istoriei, care diferă prin perspectivă și detalii, prin precizie și prin profunzime (cf. Alexandru Suciuc). S-ar putea spune, urmând definiția lui Cicero („îndeplinirea datoriei față de zei se numește religie”, *De rerum Deorum*), că religia este o închinare organizată prin care se recunoaște existența divinului (personal sau

impersonal) și nevoia de asigurare a unei legături cu acest divin, astfel încât starea sau situația omului să poată progresa, să se poată îmbunătăți, să se apropie de idealul definit într-o cultură dată (existența religiei afirmă, cu alte cuvinte, o situație problematică a omului: fie pe un drum bun, dar în nevoie de puterea de a continua, fie într-o situație dificilă, prin păcat sau greșală, și în nevoia de ispășire, de îmbunare a zeilor, pentru a putea continua existența și progresul său).

Până la un punct religia își are originea în om: el sesizează diferența și problema și ia inițiativa închinării care poate rezolva această problemă. Conștiința divinului sau a nevoii de a progresa prin disciplină personală (în cazul în care divinul este impersonal, sau accesibil pe deplin, pentru om – ca în budhism), apar în om. Religia construiește un sistem complex de reguli și prevederi, de valori, prin a căror recunoaștere și urmărire socială a omului să poată continua și progresa. S-ar putea spune, deci, că religia este și un reflex al vieții și organizării sociale. De aici, studiul ei nu se poate face fără a apela la sociologie, la psihologie, la antropologie. Iar dacă apare noțiunea de comunicare cu divinitatea și de apariție a unei literaturi sacre, depozitare a adevărilor și simbolurilor de seamă ale unei religii, atunci apare și nevoia de a lega studiul religiei de studiul comunicării și de lingvistică sau de semiologie, de imagologie.

Privind la revelația istorică din VT se poate observa însă că, uneori, și Dumnezeu poate interveni în istorie, în particular, în religie. Astfel, Dumnezeu de pe muntele Sinai aflat în flăcări, dă legile sale lui Moise. Moise le organizează aplicarea și el însuși dă legi, considerate ca venind din partea lui Dumnezeu, dar totuși întregul demers își are originea în divinitate. Moise dă reguli pentru cortul întâlnirii cu Dumnezeu, pentru închinare, conform unor scheme cerești ce i-au fost arătate pe muntele Sinai. Prin această religie Dumnezeu ajută la organizarea unui popor, în final a unui stat, dar și la prefigurarea venirii lui Hristos. Religia iudaică nu este, astfel, un simplu reflex social sau cultural, o organizare în jurul noțiunii de spiritual și de etică, ci și urmarea unei implicări divine.

În această privință trebuie discutată legătura dintre creștinism și religie. În unele cercuri evanghelice s-a dat definiția următoare: „creștinismul nu este o religie, ci o relație”. Într-un fel este, în mod evident, creștinismul este o religie care organizează societatea și îi dă valori, perspective, un stil de viață. Acest lucru se observă mai ales în cadru formelor tradiționale de

creștinism unde se creează impresia că omul trăiește să îmbuneze divinitatea prin participare la sărbători, la euharistie, prin mărturisire și pocăință, prin canoane și donații. Aici există și teologia împărtășirii la Cina Domnului ca la o jertfă nesângeroasă, pe care o administrează preoții. Astfel, creștinismul ca religie pare să regularizeze și el raporturile om-divinitate prin liturghie, prin participarea la ritmul vieții explicat și impus de religie. Pe de altă parte, jertfa lui Isus este unică, adusă o singură dată în istorie și, de aceea, cine o acceptă prin credință nu mai trăiește ca să se apropie de Dumnezeu – căci a fost apropiat deja și a fost numit deja fiul (fiica) lui Dumnezeu. Din acest punct de vedere, creștinismul reprezintă dezvoltarea relației dobândite prin Isus, între oameni și Dumnezeu, nu un demers pentru dobândirea acestei relații. Astfel, afirmația amintită mai sus are sens.

În ce privește filosofia, aceasta se definește ca iubire de înțelepciune, dragoste de cunoaștere, de Dumnezeu.

La greci:

- „*sofia*” și „*logos*”-ul (*Cuvântul*) sunt considerate ca manifestare a lui Dumnezeu ;
- „*teoreo*”- teorie, a gândi, a vedea; „*froneo*” – cugetare, gândirea la cele de sus;
- „*doxa*” – slavă; „*dokeo*” – a gândi; „*nous*” – minte, a gândi cu intelectul;
- „*sofos*” – vorbește despre cunoaștere profundă a vieții, a esențelor;
- „*fronema*” - *istetiime, înțelept este doar Zeus!* Dumnezeu, „*Zeus*”, este singurul care eliberează, salvează.

Între autorii care au discutat această terminologie pot fi amintiți C. Noica, Anton Dumitru, etc.

Legătura dintre filosofie și teologie:

Tertulian – „ Ce legătură există între Atena și Ierusalim?”

Atitudini față de cunoaștere: Credința este acceptarea adevărului relevant. Filosofia este gândirea asupra lumii observabile, poate include și lucrurile revelate dar și existența fără a fi revelată. Între ele s-a așezat teologia, care este gândirea care caută înțelegere.

Astfel, demersul despre credința pentru a intra în legătură cu Dumnezeu este filosofia religiilor, un demers ce încearcă care încearcă să înțeleagă pe Dumnezeu și credința.

Hegel în „*Prelegeri de filosofie*”- teologia este îmbibată cu filosofia iar filosofia scolastică este îmbibată cu teologie.

II. Întrebări ridicate de oameni cu privire la credința în Dumnezeu

Există Dumnezeu?

Poate fi cunoscut?

Care sunt premisele cunoașterii lui Dumnezeu?

Sursele în abordarea filosofică a cunoașterii lui Dumnezeu

- *Mărturia Bisericii* – putem gândi supra-confesional.
(Teologia despre nimic, despre haos).

- *Prin experiență* – sau experiență.

În Teologia ortodoxă se vorbește despre „experiență” care este diferită de experimentarea lui Dumnezeu. Se referă la faptul că pe Dumnezeu nu- L putem experimenta, Dumnezeu nu poate fi experimentat ca alte forme de cunoaștere, nu se supune experimentului uman. Experiența de experiență înseamnă a cunoaște pe Dumnezeu atât și atunci când Dumnezeu se revelează, doar cât El decide. Totul pornește de la Dumnezeu, El dă acces, doar dacă El ne dă voie, și atât cât permite El să fie experimentat. Prin experiență putem cunoaște ca Dumnezeu exista, atributele Sale divine, dar limitat.

- Prin gândire (intelectuală) - aici apare teologia, ideologia.

Cat de mult Îl pot gândi pe Dumnezeu? Este Dumnezeu cu totul diferit de noi? Poate gândirea mea să exploreze pe Dumnezeu, *Cel care este „cu totul altfel”*? Dumnezeu poate fi cunoscut prin gândire atunci când se revelează și atât cât se revelează.

Premizele cunoașterii intelectuale a lui Dumnezeu:

1. Dumnezeu se face cunoscut prin faptul că se revelează într-un limbaj antropomorf, bazat pe creație, pe care oamenii îl pot înțelege.

2. Dumnezeu se face cunoscut prin faptul că l-a creat pe om într-o corespondență cu gândirea sa, după chipul și asemănarea sa. Drept consecință, există această corespondență și între legitățile naturii și gândirea umană, ceea ce constituie baza biologică - psihologică a științei.

Pot să-L cunosc pe Dumnezeu nu fenomenologic, ci pentru ca ceva din mine este constituit sa semene cu El, *după chipul si asemănarea Lui*.

În Ioan 17 se vorbește despre viața veșnică. Cunoașterea legii, a Cuvântului și ascultarea înseamnă viața veșnică. Dumnezeu ne da viața veșnică potolind „setea noastră după absolut”. Esența mântuirii este că Dumnezeu ne umple golul cauzat de absența Sa.

3. Dumnezeu se face cunoscut prin Duhul său, singurul care cunoaște realitățile lui Dumnezeu și le spune oamenilor. Cei credincioși au Duhul lui Dumnezeu prin credința în Isus, ca semn al adoptării ca fii în familia lui Dumnezeu. Romani 8.26.

1 Corinteni 2.9-16.

4. Dumnezeu se face cunoscut prin întruparea în Isus Hristos, omul reprezentativ și Fiu veșnic a lui Dumnezeu, care dezvăluie dimensiunile planului divin cu privire la umanitate.

Biblia propune premiza cunoașterii lui Dumnezeu, *Dumnezeu a făcut pe om după chipul și asemănarea Sa*; Pot sa- L cunosc pe Dumnezeu nu fenomenologic ci pentru ca ceva din mine este constituit sa semene cu El, *după chipul si asemănarea Lui*.

În Ioan 17 se vorbește despre viața veșnică. Cunoașterea legii, a Cuvântului și ascultarea înseamnă viața veșnică. Dumnezeu ne da viața veșnică potolind „setea noastră după absolut”. Esența mântuirii este că Dumnezeu ne umple golul cauzat de absența Sa.

Dumnezeu ne-a creat însetați după absolut, într-o evanghelizare pornind de la această nevoie umană, chiar omul cu care vorbești îți este aliat pe lângă Duhul Sfânt.

Concluzii:

Cât pot să cunosc din Dumnezeu?

- Dumnezeu poate fi experiat, dar putem cunoaște doar aspecte locale și nu generale, putem cunoaște doar atât cât ne revelează Dumnezeu (ceea ce este El ne poate fi comunicat nouă doar prin revelație).
- Poate să fie cunoscut intelectual, dar parțial, nu știm cât de diferit este de noi.
- Dumnezeu este *sofos*- singurul înțelept, este singurul eliberator, *sosomenos* - Cel care mântuie, salvează. Are în vedere și experimentarea.
- Premisa cunoașterii lui Dumnezeu este că El l-a făcut pe om *după chipul și asemănarea Sa*. În creștinism Dumnezeu vrea să fie cunoscut, prin Domnul Isus se oferă cunoașterii omului, Dumnezeu devine om și astfel se revelează. Vine în lumea umană, ia identitate și natură umană pentru a ni se comunica, astfel pune bazele comunicării cu omul în creație.

Norman Geisler, *Filosofia Religiei*, capitolele 2-4.

III. Tipuri de gândire religioasă.

Dimensiunile experienței religioase

Legat de dimensiunile experienței religioase este **transcendența**, care depășește dimensiunea actuală, depășește experiența lumii prezente ce este cognoscibilă prin simțuri.

Norman Geisler în *Filosofia Religiei*, face o împărțire față de demersul transcendenței: transcendența spre început (origini), în sus (superior), în afară (dorința de a depăși limitele), spre sfârșit (demers escatologic), spre centru (demers de regăsire a temeiului existenței), transcendența în adâncime (este un demers de reevaluare a paradigmatelor) și în cerc (elipsă, care recunoaște faptul că a- L căuta pe Dumnezeu este o experiență care ne întoarce mereu la început).

Transcendența spre început:

În această căutare a lui Dumnezeu, este important accesul la origini. Este o transcendență de natură retrospectivă și vorbește despre recuperarea originilor. Elementele ce sunt implicate în cunoașterea lui Dumnezeu prin întoarcerea la origini sunt:

- sacral - viața este sacră, este importantă originea ei ;

- simbolurile - abordarea originilor, depășirea prezentului se face printr-un limbaj simbolic;

- mit și logos (teoria). Mitul este o realitate prinsă în simboluri ce poate avea o natură istorică, dar care practic funcționează într-un prezent continuu, cu care lucrurile sau viața se identifică permanent. Mitul nu este neapărat ceva neadevărat, din punct de vedere al filosofiei religiei;

Mircea Eliade susținea că uitarea reactivării mitului este privită drept păcat. Prin ritual și mit omul se pune în legătură cu transcendentul, repetarea mitului sau a ritualului asigurând viața religioasă, relegarea de Dumnezeu.

Istoria începe de la originea creației, elementele sale se finalizează devenind apoi simbol. Experiența lui Adam și Eva la început este istorie, în final devine simbol, ca toate celelalte elemente din Geneza, care funcționează în ambele sensuri, istorie și simbol.

Transcendența în sus:

Noi încercăm să Îl cunoaștem pe Dumnezeu parcurgând un drum de la lumea fizică (simțuri) spre lumea spirituală, de sus. De la simțuri la intelect (rațiune) și apoi la intuiție (spirit), iar Dumnezeu este în vârf.

Platon, filosof din sec. III, încearcă să- L găsească pe Dumnezeu pe acest drum progresiv, de la lumea simțurilor (lumea sensibilă) la lumea spirituală (care transcende simțurile)s.

Transcendența în afară sau spre dincolo:

În căutarea lui Dumnezeu omul ajunge să vrea să înțeleagă ce este în afara existenței sale. Există două acțiuni în echilibru: recunosc că nu pot să ies din Dumnezeu, că exist în El, datorită Lui, înconjurat de El, iar pe de altă parte vreau să ajung de unde sunt eu, la El.

Atunci mă întreb *cum este acest în afară? cum este Dumnezeu, lumea Lui?* De cele mai multe ori descrierea lui Dumnezeu și a lumii Lui se face în termeni culturali (se păstrează îmbrăcând haine culturale). Rudolf Buttman reformulează realitatea spirituală, el vorbește despre demitologizare și remitologizare (formule și concepte).

Transcendența spre sfârșit sau spre eschaton:

Este demersul de a- L înțelege pe Dumnezeu privind la viitor sau la încheierea istoriei; Eschatonul are sens într-o gândire iudaică, creștină sau musulmană, celelalte religii nu au

perspectivă lineară despre istorie, hinduismul și budismul au o gândire cíclică (încarnarea – dezvoltarea în spirală).

M. Eliade - Creștinismul se ancorează în istorie și întărește venirea Domnului Isus care este un eveniment istoric (întruparea, moartea și învierea Sa); se poate vedea o anumită cíclicitate și în Vechiul Testament, Noe poate fi considerat un al doilea Adam, un nou început, un nou legământ.

Ce înseamnă să transcend prezentul gândindu-mă la viitor?

Să-L găsim pe Dumnezeu ca Stăpân în istorie, felul în care Dumnezeu lucrează în istorie poate depăși limitele existenței noastre.

Transcendența înspre centru:

Înseamnă a- L găsi pe Dumnezeu în miezul tuturor lucrurilor, ca centru al existenței, ceea ce este mai profund, mai intim, la temelie tuturor lucrurilor, este Dumnezeu. Transcendența înspre centru seamănă cu transcendența în adâncime, care arată ca pentru a- L găsi pe Dumnezeu, nu trebuie neapărat să trecem anumite limite, ci să căutăm în interior, în adâncime; Dumnezeu nu dorește să Îl căutăm în dimensiunile din afara noastră ci în mijlocul nostru, printre noi, în interiorul nostru.

Dezbaterile despre cum poate fi văzut Dumnezeu, se reflectă în felul în care biserica își experimentează și își organizează viața.

Nu mai avem un demers de succes în transcenderea spre Dumnezeu (religiile păgâne gândesc așa, majoritatea lor), ci Dumnezeu vine înspre noi din lume și transcendența Sa. El este cel care transcende, care trece peste limite și ajunge în lume noastră

Evanghelicii susțin transcendența în toate formele și mai mult, transcendența în lăuntrul nostru.

IV. Comunicarea

Problemele limbajului religios

și a limbajului ca modalitate de a exprima pe Dumnezeu

Limbajul este modalitatea logică de exprimare, conține concepte și gramatică, alcătuind un mesaj.

Teoria comunicării:

Conform acesteia în comunicare există un emițător (cugetător), mesajul și receptorul.

În procesul de comunicare este importantă codificarea și decodificarea mesajului.

În transmiterea mesajului, emițătorul folosește o codificare (se exprimă la nivel de concepte, formă-structură și relația dintre elemente). De partea cealaltă are loc o decodificare a mesajului atunci când acesta este primit de către receptor.

Pentru a ne asigura că mesajul este decodificat avem nevoie de întrebări, consultări, de explicații. Mesajul are subiect și obiect, predicat la nivel general, filosofic.

În comunicare sunt folosite metode lingvistice și non-lingvistice.

Un alt mod de exprimare poate fi prin ritual (folosit de Biserica ortodoxă și cea catolică), sau folosind simboluri (punând împreună două lucruri, metafora și realitate). Domnul Isus s-a folosit de simboluri, prin ceea ce a creat - apă, vița de vie - a folosit apoi aceste elemente pentru a se exprima prin ele; El a pregătit elementele limbajului Său pentru a ne comunica planul Său.

Teologul Paul Tilich susține că există o deosebire între semn și simbol. Semnul arată **direcții** dar nu poate cuprinde **realitatea** la care se referă. Simbolurile sunt figuri neliterale.

Comunicare lingvistică simbolică

Mitul poate însemna pentru unii neadevăr, fabulă, dar pentru alții poate însemna o exprimare simbolică despre ceva adevărat. Mitul este o povestire, este un conglomerat de simboluri. Comunicarea prin mituri este o comunicare ce continuă să existe și în prezent. Mitul este o povestire simbolică, în sine neadevărată, dar prin simbolurile sale semnifică evenimente care se întâmplă permanent în jurul nostru, și pe care le considerăm esențiale și misterioase.

Mitul oferă un orizont de cunoaștere a lumii, așa cum poezia sau științele exacte oferă, și ele, propriile orizonturi spre cunoașterea lumii.

Mitul despre Dumnezeu este un cifru despre transcendent.

Mircea Eliade susține că mitul povestește o istorie, este purtătorul unor înțelegeri exprimate doar prin înțelesul mitului. Mitul este o comunicare ca și logosul, dar interpretarea logosului diferă de cea a mitului.

Putem să Îl cunoaștem pe Dumnezeu prin

- ritual, simboluri, mituri,
- prin comunicarea non- lingvistică – dansul, muzica, o serie de imagini.
- prin limbajul lingvistic: idei, concepte, discursul lingvistic.

Discursul lingvistic este logosul, limbajul religios.

Problemele comunicării lingvistice:

Pot cuvintele să Îl medieze pe Dumnezeu?

• **limbajul analogic** – noi nu ieșim din sfera metaforelor despre Dumnezeu; Dumnezeu nu este conținut în cuvântul meu, cuvântul este despre Dumnezeu. În esență, limbajul analogic este singura alternativă (Norman Geisler, *Filosofia Religiei*, pag.300,301).

• **limbajul apofatic** – este un limbaj prin negație, o cunoaștere prin limbaj negativ prin care spun că Dumnezeu nu poate fi cunoscut; Dumnezeu înseamnă mai mult decât cunoaștem și prin negarea a ceea ce cunoaștem. Limbajul nu poate fi întotdeauna obiectiv din acest motiv, are probleme în comunicarea despre Dumnezeu; deoarece cuvintele nu au un singur sens este greu să se formuleze un crez.

• **comunicarea lingvistică prin afirmare catafatică** – este cunoașterea prin afirmații pozitive despre Dumnezeu; Este posibilă o cunoaștere catafatică, o cunoaștere pozitivă, Dumnezeu folosește comunicarea spunând despre El cine este și astfel noi putem cunoaște.

Comunicare prin Duhul Sfânt

Există o comunicare prin imagini, una prin limbaj dar și una mistică, există o comunicare prin Duhul Sfânt.

Dumnezeu ne integrează în subiectivitatea Sa prin Duhul Sfânt (1 Corinteni 2:10-16 „nouă ni L-a descoperit prin Duhul Sfânt”). Putem cunoaște lucruri prin Duhul Sfânt contemplând în noi, astfel avem acces la Dumnezeu prin subiectivitatea Sa, avem acces la mintea lui Dumnezeu prin prezența Lui în noi. Dumnezeu face pași spre noi, El dorește să ni se descopere, metoda și sursa noastră de cunoaștere este prin Cuvântul Său.

Ceea ce putem să cunoaștem despre Dumnezeu depășește cunoașterea prin toate celelalte forme, sursa cunoașterii fiind prin Duhul Sfânt.

Duhul Sfânt este Acela care ne locuiește pe noi oamenii și ne ajută sa- L putem cunoaște pe Dumnezeu. El este supremul decodificator. Trăirea omului în și prin Duhul Sfânt

oferă posibilitatea să stea la dispoziția lui Dumnezeu pentru a ajunge cu mesajul la inima receptorului.

Concluzii:

Dumnezeu poate fi abordat prin negație și prin afirmație. Negația delimitează multe lucruri dar nu poate afirma ce spune Dumnezeu. Este dificil să descriem direct cum este Dumnezeu, ce este El, de aceea este necesar ca limbajul să fie analogic (negativ și afirmativ).

În procesul comunicării mesajului de la emițător la receptor, codificarea și decodificarea mesajului necesită existența unui vehicul pentru comunicare și acesta poate deveni o bariera. Există un nivel în care limbajul prin simboluri și concepte poate deveni o piedică în comunicarea Evangheliei (sunt coduri de interpretare diverse, experiențe umane diverse).

În mare, contextul comunicării este același, nu s-a schimbat. Încă de la creare oamenii sunt la fel, în timp omul și problemele sale au rămas la fel. Modul în care oamenii își reprezintă lucrurile și comunică despre ei este același, există diferențe dar nu sunt insurmontabile. Comportamentul omului este același, genetic oamenii sunt asemănători. Structura comportamentală este de cele mai multe ori baza pentru limbaj. Limbajul este făcut de noi și de-a lungul anilor nu există deosebiri semnificative.

Astfel putem spune că avem o constanță a comunicării; Deoarece nici Dumnezeu nu se schimbă, este constant, ca urmare atât Dumnezeu cât și omul sunt factori constanți în comunicare.

Putem vorbi de realități comune, despre o psihologie comună, de nevoi comune, în felul acesta în transmiterea mesajului salvării fondul comun facilitează.

Dacă lucrurile ar ține doar de limbaj ar putea conduce la un scepticism extrem.

Deosebirile apar la codificare și decodificare.

Obiectivitate deplină nu există, cea mai mare obiectivitate este subiectivitatea lui Dumnezeu. Accesul nostru la obiectivitate, este accesul nostru la subiectivitatea lui Dumnezeu. Factorul critic este medierea lui Dumnezeu:

- Dumnezeu comunică cu noi prin Duhul Sfânt, este o comunicare spirituală. El vine în noi, comunicarea se face prin prezența Sa (aduce cu Sine realități). Deoarece suportul comunicării este prezența Duhului Sfânt, prezența Lui în noi aduce o comunicare mai profundă.

- În comunicarea dintre noi și Dumnezeu ne ajută Duhul Sfânt, aceasta conduce la o unitate a bisericii.

Putem comunica : prin idei, sugestii, prin Duhul Sfânt

Comunicarea prin Duhul Sfânt este

- intuitivă
- olegică (foarte rapidă, nu foarte clară);
- la nivel de duh (când simți duhul omului cu duhul tău);
- prin Duhul (Duhul Sfânt îți descoperă, este o cunoaștere bazată pe descoperirea lui Dumnezeu);
- sunt realități ce le pot descoperii îngerii

Există comunicări verbale și non- verbale care transcende prin Duhul , Domnul Isus știa ce este în inima omului prin Duhul Sfânt.

V. Teodiceea

Dumnezeu și răul. Problema răului

Importanța Teodiceei

Teodiceea se referă la dreptatea lui Dumnezeu (modul cum Dumnezeu face dreptate și rezolva suferința); Este răspunsul teist cu privire la dreptatea lui Dumnezeu.

În general problema răului este considerată ca o piedică în calea credinței în Dumnezeu.

Logica, conform căreia existența răului împiedică existența lui Dumnezeu pornește de la faptul că dacă Dumnezeu există, El este Atotputernic și poate desființa răul. Dar dacă Dumnezeu nu desființează răul înseamnă că Dumnezeu nu există, sau dacă există fie nu este Atotputernic, fie este un Dumnezeu rău. Existența răului nu împiedică credința în Dumnezeu!

Biblia vorbește despre Dumnezeu care este bun, sfânt, drept, milos, plin de dragoste. Atunci se pune problema care este relația lui Dumnezeu față de rău?

Există dependent sau independent de el?

Ce este răul? Cât de rău este răul?

Cum influențează acesta problema libertății (oameni, îngeri) de a face binele sau răul?

Norman Geisler dezbate problema răului fizic și moral.

Ce este răul?

La greci „kakos” înseamnă ceva rău, greșit; „poneros” înseamnă viclean (un rău mai profund). Răul înseamnă absența binelui.

Există un rău moral și unul fizic (amoral). Răul moral implică atitudini, decizii greșite, cel fizic este amoral, nu vine din partea unei persoane, poate fi un fenomen natural, boală, suferința.

Există răul așa cum există și binele?

Binele există pentru că există Dumnezeu, care este bun. Atunci ce putem spune despre rău, există răul așa cum există și binele? Dacă spunem că răul există, și acesta trebuie să aibă un izvor, o sursă. Care este izvorul răului? Răul nu poate exista în sine, numai Dumnezeu este o sursă veșnică care cauzează binele. Răul ființează dar nu există în sine, nu este veșnic, nu are o sursă de existență veșnică în univers, el există doar temporar.

Augustin susține că fundamental răul nu există metafizic, are o existență trecătoare, pasageră, pentru că nu are o sursă, el nefiind decât o pervertire a binelui.

Romani 8:28 - ontologic, răul nu există în sine, dacă există răul, el este doar temporar.

Definirea răului:

- Putem defini răul ca o absență a binelui (fără existență în sine);
- Răul este pervertirea binelui, nu există asemeni binelui care își are izvorul în Dumnezeu. Existența contrastelor este ceva lăsat de Dumnezeu. Răul și binele nu se opun ci sunt aspecte contrastante. Diavolul nu este egalul lui Dumnezeu, deci răul și binele nu se echilibrează (în alte religii există ideea existenței de forțe perechi care se completează – ex..ying și yang).

- Răul este un fenomen acceptat de Dumnezeu, în cadrul formelor de libertate ale umanității. Răul nu există decât temporar, este una din consecințele acceptate de Dumnezeu cu privire la exercitarea libertății.

Acțiunea lui Dumnezeu față de rău este o acțiune de restrângere și de pedepsire, nu de nimicire din punct de vedere al pierzării veșnice. Dumnezeu nu nimicește o persona rea, fiara, diavolul, îi limitează în iazul de foc, dar nu-i distruge. Deși ar putea, Dumnezeu nu dorește să distrugă o personalitate creată de El. Autoritatea lui Dumnezeu este peste tot, chiar și în iad. Anihiliștii (John Stott) nu cred în existența iadului.

În concepția lui Augustin - „toate lucrurile sunt bune din punct de vedere metafizic, orice existență este bună”; Dumnezeu, binele suprem, este incoruptibil, lucrurile create sunt coruptibile. Răul nu corupe niciodată un bine. Răul nu este o substanță, nu este cauzat de Dumnezeu, dar Dumnezeu îl îngăduie și îl restrânge (dar nu așa cum ne așteptăm noi). Cauza răului este libertatea; Chiar dacă Dumnezeu permite răul, Dumnezeu îl ordonează pentru un scop bun în propriul Său plan, astfel răul este integrat în bine.

Discuții:

- Nivel ontologic, concepte;
- Nivel al percepției, al experienței.

Toma D'Aquino, discută cauzele răului – el spune că „răul este o lipsă în ce privește binele”, nu este o negare completă a binelui ci o alterare a binelui. Lipsa nu desființează complet binele, dar îl afectează. Răul nu are esență proprie. Pentru că binele este mai puternic decât răul, nu putem vorbi despre un rău pur.

Cauzele răului.

Aristotel face distincție între mai multe tipuri de cauze:

- Răul nu are o cauză formală, nu este creat rău, spre a fi rău; el nu este ordine ci dezordine (un accident, o deteriorare, o răstălmăcire a binelui), răul este o corupere de formă.
- Răul nu are scop, țintă, cauză finală. Binele are finalitate, răul nu are finalitate, el alterează finalitatea binelui.
- Răul nu are cauză materială, cauza răului este bună, nu există un izvor de răutate. De multe ori o cauză bună aplicată greșit, eronat, generează răul.
- Răul are o cauză, este produsul secundar al binelui, nu este în sine ‚ceva’, răul nu este o finalitate, răul are o cauză indirectă, inefficientă, este posibil chiar și faptul că răul este cauzat de bine.

Adam și Eva au avut oportunitatea de a cunoaște răul de la Dumnezeu, nu din experiență. Ei au ales însă să îl cunoască direct, au acceptat ispita. Pe de altă parte, ei nu au fost ispitiți cu ceva rău, ci cu ceva bun: li s-a creat iluzia, convingerea greșită, că Dumnezeu îi privează de ceva bun, de cunoașterea binelui și a răului, de egalitatea cu Dumnezeu. Esența răului a fost o interpretare greșită, răstălmăcită a binelui...

Concluzii:

- Răul nu are existență în sine, este un accident, o alternativă a binelui.
- Natura binelui nu este anulată, diminuată de rău.

Care este relația dintre rău și libertate?

Norman Geisler (*Filosofia Religiei*, pag. 402-408) ajunge la concluzia că o lume perfectă și matură este doar lumea în care există libertate reală și în care există posibilitatea răului (admiterea răului).

Dumnezeu nu rămâne fără resurse când oamenii păcătuiesc alegând altceva decât binele. Mântuirea este posibilă, întoarcerea la Dumnezeu este posibilă, Dumnezeu este în continuare Suveran și Veșnic.

El are un răspuns în ce privește răul și integrarea lui în bine. Răul nu este veșnic. Răul moral este atras de răul fizic.

Există un aspect utilitar în ceea ce privește răul, suferința, Dumnezeu poate folosi suferința pentru desăvârșire, pentru atingerea maturității. (Domnul Isus *a fost facut desăvârșit prin suferință* – Evrei 2:10).

Răul este un element necesar într-o lume desăvârșită, libertatea permite răul, răul fiind o parte a unei lumi posibil bună, pentru că oamenii au avut posibilitatea de a fi buni pentru că au putut să aleagă între bine și rău.

Răul fizic este rezultatul păcatului, neascultarea de Dumnezeu a generat dezechilibru și suferință. Lumea în care trăim este în dependență de noi, de ascultarea noastră de Dumnezeu.

Ne împiedică răul să credem în Dumnezeu?

Uneori răul ne răzvrătește (pierderea cuiva drag, o boala sau o suferință lungă) dar nu ne împiedică să credem în Dumnezeu.

Pentru cine contează suferința mea? Pentru cine contează să ai o mărturie bună atunci când nu te vede nimeni? Are rost să fii credincios până la sfârșit?

Da, suferința, ascultarea și credințioșia noastră au preț în ochii lui Dumnezeu.

BIBLIOGRAFIE:

Ștefan Ivens, *Filosofia Religiei, gândind despre credința*.

Ilie Pârvu, *Cum se interpretează Operele Filosofice*.

Alexandru Suciu, *Filosofia și istoria religiilor*, București: Ed. Didactică și Pedagogică, 2003

Norman L. Geisler, *Filosofia religiei*, Oradea: Cartea Creștină, 1999.

Bryan Wilson, *Religia din perspectivă Sociologică*, trad. D.M. Străinu, București: Ed. Trei, 2000 (*Religion in Sociological Perspective*, OUP, 1981).